

v
sc
d

Toneel
prijzen

**Juryrapport
Toneelprijzen
Theaterseizoen 2022-2023**

Theo d'Or nominatie voor Yela de Koning

*Voor haar rol in de voorstelling Coriolanus van
Het Nationale Theater in regie van Nina Spijkers*

In haar rol als leider van de Romeinen loopt het personage van Yela de Koning op alle fronten voorop. Coriolanus is dapper, besluitvaardig, wil voortdurend het onderste uit de kan. Yela de Koning heeft zich, zo lijkt het dezelfde taken ten doel gesteld in haar spel. Ze geeft zich ten volle. Haar tekstbehandeling is fenomenaal en messcherp. Met gemak neemt ze het publiek mee in haar drift.

Het personage Coriolanus maakt twee keer een omslag; eerst door zich tegen Rome te keren en daarna om voor vrede te kiezen. Beide keren maakt Yela de Koning deze omslag volstrekt geloofwaardig. Als publiek wil je meeleven met deze leider die Rome zal beschermen tegen de vijand en vervolgens zelf tot vijand van Rome gemaakt wordt. Tegelijkertijd is het ook een tiran zonder oog voor de noden van het volk. Steeds weet Yela de Koning deze leider scherp te treffen, die voortdurend gedwongen wordt keuzes te maken in ontwrichtende situaties.

Yela de Koning is op heldere, koninklijke manier de gedroomde aanvoerder van een verhaal over de werking van de politiek, de (on)macht van democratie, de kloof tussen leiders en volk.

Theo d'Or nominatie voor Nadia Amin

*Voor haar rol in de voorstelling Vecht van Likeminds in regie van Zephyr
Brüggen i.s.m. Nadia Amin - tekst door Maxine Palit de Jongh*

In de voorstelling *Vecht* ontmoeten wij Nadia Amin, zij speelt 'moeder', vrouw/ persoon van kleur. Amin neemt ons gedurende de voorstelling aan de hand en leidt ons trefzeker door een achtbaan van emoties. De energieke, opgetogen vrouw die we aan het begin van de vertelling ontmoeten wordt op wrede wijze door het lot dat de Belastingdienst heet uit balans gebracht. Ze stevent snoeihard op de afgrond af. Van krachtig optimisme, tot lamgeslagen uitputting – er lijkt geen einde te komen aan de pijn die deze vrouw verdragen moet.

Zo onafwendbaar en onherroepelijk als de situatie van de vrouw is, is ook de podium-prestatie van Amin. Haar inspanning is zonder concessies en met de overgave die dit verhaal verdient. Zij schuwt geen enkele kleur en maakt invoelbaar wat je als toeschouwer eigenlijk niet voelen wilt; de lijfelijke uitputting die het wantrouwen van instanties en de armoede op zichzelf zijn. Ze vertolkt de grootse emoties net zo overtuigend als de kleinste.

‘Uitgewist’ voelt de vrouw zich, aan het einde van het stuk. Dat geldt niet voor Amins vertolking van deze vrouw. Háár moederschap maakt een onuitwisbare indruk en eechoot nog lang na in de hoofden en lijven van de toeschouwer.

Theo d’Or nominatie voor Jip Smit

Voor haar rol in Motherland van Stichting Jip Smits & Theaterbureau De Mannen in regie van Esther Habbema

Jip Smit neemt ons in haar zelfgeschreven sci-fi voorstelling *Motherland* op sublieme wijze mee in een fantasiewereld waar zij het publiek uitdaagt om de grenzen van de verbeeldingskracht op te zoeken. De bezoeker is meer dan een toeschouwer, het is een participant, die door de intelligente fictie van Smit verleid wordt welwillend deze rol van medespeler op zich te nemen. Smit weer op inventieve wijze materie en publiek met elkaar te verbinden.

Op een onnadrukkelijke manier worden wij geactiveerd om via de geestige en messcherpe fictie die Smit omtovert na te denken over huidige politieke vragen over de ongelijke behandeling van man en vrouw. Smit is een uitmuntend en veelzijdig speler die met toewijding een onvergetelijke vertolking van een vrijheidsstrijder laat zien.

Smit weet van een fictionele rol een geloofwaardig karakter te maken en weet een *sense of belonging* van het begin tot het einde vast te houden. De jury vindt het een weergaloze belichaming van storytelling. Haar vakmanschap en overgave om grenzen te verleggen, maakt Smit onderscheidend in onze theater sector.

Theo d'Or nominatie voor Mariana Aparicio

Voor haar rol in De Jaren van Het Nationale Theater in regie van Eline Arbo

Het boek *De Jaren* van Annie Ernaux portretteert de menselijke ervaring van de verstrijkende tijd. In haar toneelbewerking laat regisseur Eline Arbo de hoofdrol dan ook niet spelen door één specifieke actrice, maar door vijf verschillende. Vijf vrouwen die duidelijk van elkaar verschillen in leeftijd, energie en achtergrond geven gelijktijdig gestalte aan Ernaux' hoofdpersoon. Via tekst, foto's, herinneringen, muziek en beweging volgen we dit meerdere-vrouwen-lichaam gedurende zeven decennia.

De vijf actrices vormen ondanks hun verschillen op wonderbaarlijke wijze één entiteit op het toneel, waar de tijd inderdaad ter plekke dwars door hen heen lijkt te gaan. Het stroboscopische effect van het boek wordt door Arbo met dit fenomenale acteursensemble overtroffen. Voor de jury van de Theo d'Or 2023 sprong één vertolker daar nog bovenuit, en dat is Mariana Aparicio. Vanaf het begin lijkt zij in haar fysiek samen te vallen met wat er maar op scène wordt verbeeld, of ze nu in het centrum van de aandacht staat of daarbuiten. Of ze nu een jongetje speelt, een man, een jonge of een wat oudere vrouw, er lijkt bij Aparicio geen ruimte te zitten tussen haarzelf en wie ze speelt. Op de jeugd en puberteit van 'Annie' volgt de hartstochtelijke studententijd, gesitueerd in de jaren zestig. In dit deel is Mariana Aparicio de centrale actrice. Haar humor, lichtheid en het naturel van haar présence zijn onovertroffen, zelfs in de allertzwaarste scène uit de hele voorstelling, die Aparicio vorm geeft: een abortus. De oerkracht die dan loskomt, is via haar voelbaar voor iedereen in de zaal. Daarmee verbeeldt Mariana Aparicio niet alleen de grondgedachte van het verhaal, ze is er de sublieme belichaming van.

De winnaar van de Theo d'Or 2023 is Mariana Aparicio voor haar rol in *De Jaren van Het Nationale Theater* in regie van Eline Arbo.

Louis d'Or nominatie voor Phi Nguyen

Voor zijn rol in Recht van De Veenfabriek

in regie van Joeri Vos

In *Recht* speelt Nguyen een Zuidas advocaat die samen met zijn collega in een nachtclub is beland om een speech voor te bereiden voor de 75ste jubileum van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Er wordt naast werken ook stevig ingenomen.

Meesterlijk speelt Nguyen de rol van een al maar dronkener wordende advocaat die zijn geweten en zijn positie als prestigieus advocaat in conflict ziet met elkaar. Nguyen schakelt moeiteloos van zelfingenomen zelfvertrouwen naar wroeging en compassie. Fascinerend is hoe hij steeds meer beneveld raakt en dat je tegelijkertijd als toeschouwer steeds meer in zijn ban raakt.

Hoogtepunt is de scène wanneer hij het Esequiba conflict uitlegt, deinend en bijna omvallend op de pulsende clubmuziek legt hij op wonderbaarlijke wijze geheel helder uit hoe een complex, historisch internationaal conflict in elkaar steekt. Steeds staat zijn helderheid op spanning met zijn gebral. Nguyen speelt trefzeker met ironie, wanhoop, lichtheid en ernst. Deze dubbelheid en gelaagdheid geven behalve het persoonlijke conflict van de advocaat ook de porté van de hele voorstelling weer.

Louis d'Or nominatie voor Eelco Smits

Voor zijn rol in Geschiedenis van Geweld van Toneelschuur Producties

en Theater Oostpool in regie van Abdel Daoudi

In *Geschiedenis van Geweld* zien we een personage midden in de verwerking van een trauma. Op rationele wijze probeert het personage dat Eelco Smits gestalte geeft dit trauma te doorgronden en aanschouwen, terwijl hij er lichamelijk nog middenin zit. Prachtig aarzelend en zoekend neemt Smits de toeschouwer mee deze geschiedenis in. Alsmaar zoekend naar de juiste woorden om de horror te omschrijven, woorden die hij niet uit zijn mond krijgt.

In conflict met wat hem is overkomen, laat Eelco Smits zijn personage worstelen met tegenstrijdige emoties, met de blik van buitenstaanders en met zijn eigen oordelende blik. De schaamte, de vernedering, de angst, maar ook de compassie en het begrip voor de dader, de lust en opwinding. Emoties, die in de fysieke vertolking van Smits prachtig dichtbij elkaar komen.

Ook zijn fysieke interpretatie staat helemaal in dienst van dit trauma. Met gekromde rug en naar binnen gebogen schouders, met verbeten en gepijnigde uitdrukking op zijn gezicht sluimert het geweld in iedere vezel van zijn voorkomen. Het lukt Smits met zijn uitzonderlijke spelopvatting om inzichtelijk te maken dat alles verteld moet worden om een plek te krijgen, maar dat het vertelde mogelijk nooit werkelijk een plek zal hebben.

Louis d'Or nominatie voor Sanne den Hartogh

Voor zijn rol in The Underground van NITE, Club Guy & Roni, Slagwerk Den Haag en Asko|Schönberg in regie van Guy Weizman

The Underground is een rauw en ontwrichtend portret van een man die geen aansluiting vindt, de regels van het spel niet begrijpt en daardoor niet mee kan en wil meespelen. Sanne den Hartogh zet alle tegenstrijdigheden binnen dit personage weergaloos weer. Soms strijdend, soms makkend acceptierend vraagt dit personage zich voortdurend af waar hij de boot heeft gemist. We zien hem in zijn pogingen alles een plek te geven, en vooral zichzelf een plek te geven. Waar hij zich de ene keer lijkt neer te leggen bij de situatie, doet hij een volgende keer toch weer een halfhartige poging. Dit voortdurend wisselen doet Sanne den Hartogh moeiteloos. Zwaarmoedig, lichtvoetig, boos of zwelgend in zelfmedelijden.

Met zijn spel neemt Sanne den Hartogh je moeiteloos mee het verhaal in. Ook het publiek gaat heen en weer, tussen aanmoediging, medelijden en soms weerstand bij dit personage. Sanne den Hartogh heeft iedereen in z'n binnenzak, waardoor je nieuwsgierigheid naar dit personage steeds wint. Je gunt hem zoveel meer maar tegelijkertijd dringt zich de onontkoombaarheid van zijn lot zich op.

Door het spel van Sanne den Hartogh, met het ensemble van spelers, dansers en muzikanten in een prachtig decor en weergaloze kostuums, is het verhaal van Will voor een avond, het verhaal van veel mensen in het publiek. De jury is diep onder de indruk van deze totaalervaring van ensemble en vormgeving met Sanne den Hartogh daarin als innemende en niets en niemand ontziende aanvoerder.

De winnaar van de Louis d' Or 2023 is Eelco Smits voor zijn rol in *Geschiedenis van Geweld* van Toneelschuur Producties en Theater Oostpool in regie van Abdel Daoudi.

Colombina nominatie voor Malou Gorter
*Voor haar rol in *De Dappere Soldaat* van
Toneelschuur Producties in regie van Steef de Jong*

In *De Dappere Soldaat* toont regisseur Steef de Jong andermaal zijn fascinatie voor het arbitraire onderscheid tussen het oppervlakkige en het diepzinnige, tussen scherts en ernst. Zijn bewerking van deze operette van Oscar Straus uit 1908 is ogenschijnlijk kluchtig, maar door de technische perfectie ontstijgt de voorstelling al meteen de vrijblijvendheid die operettes en kluchten kenmerkt. Dit is in de eerste plaats de grote verdienste van de virtueuze driekoppige cast: Diewertje Dir, Rop Verheijen en Malou Gorter.

Malou Gorter geeft in *De Dappere Soldaat* net als haar mede-acteurs gestalte aan vele dubbelrollen. Wie haar bezig ziet in deze voorstelling, kan zich bijna niet voorstellen dat ze zich ooit in een ander genre kan hebben bekwaamd dan het blijspel. En tegelijkertijd voelt ook wie zich niet bewust is van Gorters indrukwekkende staat van dienst wel aan dat haar overgave,

het sprankelende plezier in de verkleedingen, het schmieren en de door De Jong gecalculeerde knulligheden, niet kunnen bestaan zonder het stilistische meesterschap dat eronder ligt.

De manier waarop Malou Gorter tevoorschijn komt met een plastic gieter op haar hoofd, en van die figuur, zonder tekst, binnen een seconde een geloofwaardige legerofficier weet te maken, is maar weinigen gegeven. Door de diepte en de brille in haar spel, bereikt deze voorstelling dwars door alle franje en suikerzoetheid de actuele beklemming van de oorlog, waarmee het publiek de zaal verlaat.

Colombina nominatie voor Urmie Plein

Voor haar rol in Ik zeg toch sorry van Raymi Sambo Maakt en Theater Aluin in regie van Victorine Plante en Raymi Sambo

Urmie Plein levert in *Ik zeg toch sorry* een indrukwekkende podiumprestatie. De voorstelling belicht een lastig onderwerp in het huidige maatschappelijk debat: het Nederlandse slavernijverleden. Plein brengt dit thema met haar podiumprestatie naar een hoger plan; haar technische meesterschap is evident en bewonderenswaardig. Evenals de ongeëvenaarde presence die haar karakters zo prachtig en menselijk maken.

Plein portretteert haar rol met waardigheid en gratie. Zij kan trefzeker schakelen van pijn naar warmte, van woede naar empathie. In haar spel toont zij de gave om de stemlozen een stem te geven. Ze houdt een indrukwekkende monoloog, die de jury diep wist te raken. Wanneer het personage dat Plein vertolkt, overschakelt naar de vrijgemaakte Henriette van Dijk, wordt het publiek op een waarachtige manier geconfronteerd met een pijnlijk verleden. Zij neemt ons mee in de strijd, dan weer in de satire om ons vervolgens met humaniteit te raken. Zij doet dit steeds met kwaliteit en uitmuntendheid.

Geschiedenis is niet het verleden, maar is het heden. Plein neemt (met haar personages) ieder van ons bij de hand en geeft ons de moed om dat wat pijn doet samen met haar te ervaren.

Colombina nominatie voor Ritzah Statia

*Voor haar rol in *The Story of Travis* van Theater Rotterdam en Well Made Productions in regie van Romana Vrede*

In *The Story of Travis* wordt de kracht van familie en het belang van het hebben van een thuis helder invoelbaar gemaakt. Deze grondgedachte van de voorstelling krijg je zeer helder mee via de huismoeder die Ritzah Statia vertolkt, zij is het anker en de spil van de familie. Ritzah draagt de voorstelling met dezelfde warmte, liefde en onverzettelijke vechtlust als die waarmee Travis' moeder haar gezin overeind houdt. Het verdriet om een verloren dochter wordt door haar geloofwaardig invoelbaar gemaakt evenals de kracht om als familie door te willen gaan. Zij ademt de overtuiging van het "we shall overcome" dat zo kenmerkend is voor zwarte families en hun veerkracht.

Met de virtuoze fysicaliteit die Ritzah op een sublieme wijze koppelt aan haar spel en vertolking tilt ze haar rol naar een ander plan en belichaamt ze de woede en overlevingskracht van Travis' moeder op onnavolgbare wijze. In haar spel komen tekst, regie en dans tot hun recht en krijgt het begrip interdisciplinariteit vleugels.

De winnaar van de Colombina 2023 is Urmie Plein voor haar rol in *Ik zeg toch sorry* van Raymi Sambo Maakt en Theater Aluin in regie van Victorine Plante en Raymi Sambo.

Arlecchino nominatie voor Yahya Gaier

*Voor zijn spel in Vogels van ITA-ensemble
in regie van Alize Zandwijk*

In *Vogels* speelt Yahya Gaier vele rollen en allemaal speelt hij deze even innemend en intelligent. Dankbaar is zijn moeiteloze veelzijdigheid ingezet. Hij speelt een arts, een rabbijn, een clown, een verslagger, een AlWazzan. Met zijn uitzonderlijke energie vormt het spel van Gaier een rode draad door het *Vogels* van Alize Zandwijk.

In het stuk ligt als een fundament onder de plot en alle personages het Joods-Palestijnse conflict. Hierin vertolkt Gaier steeds lucide de positie van de bemiddelaar, van de middenweg, het samen komen van twee schijnbaar tegenover gestelden. Hij spreekt, zeult, beweegt, danst, zingt zo innemend dat het publiek via hem mededogen krijgt voor de positie van de andere personages. Door zijn rijke arsenaal aan bewegingstaal brengt hij met ongekende elegantie en komisch talent gevoelens over die de kijker door de hele voorstelling meeneemt.

Op het einde van de voorstelling vertelt Gaier een fabel in het Arabisch, waarmee hij diep weet te raken. Hij speelt moeiteloos samen met de animaties, die groot geprojecteerd worden tijdens zijn tekst. Het is een krachtige hartenkreet, die lichaam vindt in Gaier. Zijn interpretatie laat je verstild achter.

Arlecchino nominatie voor Rick Paul van Mulligen

Voor zijn rol in Queer Planet van HNTJong in regie van Noël Fischer

Rick Paul van Mulligen is in *Queer Planet* een superkracht, die in alle facetten van dit breed-uitwaaiende toneelwerk aanwezig is. De grondgedachte van het stuk: het tonen van queer joy, het vieren van de kracht en kwetsbaarheid van queer levens. Laat dat maar aan Van Mulligen over.

Zijn humoristische en met nonchalance gespeelde personages en typetjes zijn zeer gelaagd. Allemaal zijn ze doordrongen van een warmte en zachtmoedigheid én een scherpte en nietsontziendheid. Door alles wat hij

doet schitteren deze kwaliteiten heen. Wat hem in iedere scene krachtig en ontwapenend maakt. Of hij nu een dame op leeftijd, een sexy jongen in een nachtclub of een ge-theatraliseerde versie van zichzelf speelt.

Naast deze geestelijke kwaliteiten is Van Mulligen ook een uiterst fysiek acteur, die zijn lijf volledig weet in te zetten bij het gestalte geven van zijn personages. Steeds lijkt Van Mulligen geduldig uit te leggen: kijk, in deze kwetsbaarheid zijn alle mensen gelijk, durf het bij elkaar te zijn, heb de moed te voelen.

Arlecchino nominatie voor Alex Hendrickx

Voor zijn rol in Wolfgang, het Wonderjong van Theateralliantie en Theater Oostpool in regie van van Pieter Kramer en Char Li Chung

Alex Hendrickx' vertolking van 'de keizer' in *Wolfgang, het Wonderjong* is er een van een keizer die naar hartenlust door het leven zwabbert. Een tiran die niet tegengesproken wil worden en gelijktijdig een klein kind dat hunkert gezien te worden. Zijn keizer is speels ernstig en ernstig speels tegelijkertijd. Dat maakt hem even afstotend als aantrekkelijk. Met grote gebaren worstelt deze keizer zich door zijn paleis, op zoek naar muzikale momenten die zijn kleine hartje kunnen raken.

Hendrickx neemt eigenaarschap over de scène en claimt daarmee de ruimte zoals hij die hebben wil. Zijn perfecte timing en komisch talent werken verslavend. Zijn lijf en ledematen vormen een compositie. Een compositie in majeur, met af en toe een onverwachte noot. Zijn tekstbehandeling brengt een kleurrijke partituur ten gehore, maar de uitschieters in zijn stem verraden de onmacht om de situatie in het gareel te houden – zijn macht als keizer blijkt betwistbaar. Voor Hendrickx des te meer reden om nog een beetje meer energie in de scene te pompen. Met sierlijke bewegelijkheid dirigeert Hendrickx een speeltuin om zich heen waarin jong en oud kan uitrazen en plezier kan beleven.

De winnaar van de Arlecchino 2023 is Rick Paul van Mulligen voor zijn rol in Queer Planet van HNTJong in regie van Noël Fischer.

De Proscenium-achter-de-schermen-prijs

voor de persoon of organisatie die een wezenlijke bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling van het Nederlands theater

Lange tijd is de Nederlandse theatertekst en de toneelschrijver relatief onzichtbaar geweest in het Nederlandse theaterlandschap. Zowel in het maakproces, als in de presentatie van voorstellingen moest de toneelschrijver vaak zoeken naar diens rol. Gelukkig is hier de laatste jaren beweging in gekomen. Een steeds grotere pluriformiteit van stemmen en taalritmes is op de podia te zien en de waardering van taalkunst -in alle mogelijke vormen – is groeiende.

De Nieuwe Toneelbibliotheek werd in 2019 opgericht om het bronmateriaal van deze (Nederlandse en Vlaamse) toneelschrijvers centraal te stellen. Begonnen vanuit een noodzaak bouwen ze gestaag aan een robuust archief van theaterteksten. Met de uitgaves die zij jaarlijks ontwikkelen dragen ze bij aan het ondersteunen van de toneelschrijver in het nu en aan de verspreiding van hedendaagse teksten in de toekomst.

De Nieuwe Toneelbibliotheek maakt een indrukwekkende lijst van theaterteksten en schrijvers toegankelijk. Zij beschouwen de tekst niet als ‘halfproduct’ – de tekst is pas ‘af’ als deze op het podium te zien is, maar als een kunstwerk op zichzelf. Beschikbaar voor eenieder die er nieuwsgierig naar is. Hun archief is een viering van actuele verhalen en van alle stijlen, conflicten, plotwendingen en personages die deze verhalen in zich dragen. Een archief dat onmisbaar is in het Nederlandse theaterlandschap en waarmee ook de Nieuwe Toneelbibliotheek zichzelf onmisbaar heeft gemaakt.

De Proscenium-achter-de-schermen-prijs 2023 gaat naar De Nieuwe Toneelbibliotheek.

De Nederlandse Toneeljury 2022-2023 bestaat uit:

Abdelkader Benali (voorzitter), schrijver en theatermaker | **Dianne Zuidema** (vice- voorzitter), directeur Schouwburg Amstelveen | **Marjorie Boston**, programmeur De Schuur en directeur RIGHTABOUTNOW INC. | **Tommie van Eck**, directeur De Purmaryn | **Rehana Ganga**, programmamaker Het Nationale Theater | **Bram Jacobs**, programmeur Parktheater Eindhoven | **Patricia Lim**, kostuumontwerper | **Marijke Schaap**, stafdocent Master Creative Producing (AHK) | **Han van Wieringen**, schrijver, vertaler, criticus.

NEDERLANDS
THEATER FESTIVAL
7 T/M 17 SEPTEMBER 2023

vscd
van en voor
podia

podium
CADEAUKAART